

teheti a születés *napját*, másfelől Kis-körösre lokalizálja a születést. Ilyen és hasonló esetek miatt véli úgy recenziens, hogy a szülőhely-vita 1857-ben, az eltűnés polémiája pedig érdemben 1861-ben lezárult...

Mint minden hasznos könyv, Tóth Sándoré is felveti a soron következő feladatokat. Fölöttébb szükséges volna,

hogy Tóth Sándor (más emlékhelyeken: Jakus Lajos, Asztalos István, Istenes József, Majsai Károly) nemzedéke mögött lenne egy újabb, fiatal gárda, akik a szociológia, a folklorisztika birtokában folytatnák mindazt, amit elődeik elkezdtek. Egyelőre nem látjuk őket.

Kerényi Ferenc

FRIED ISTVÁN: MÁRAI SÁNDOR TITKAI NYOMÁBAN

Tanulmány. Salgótarján, Mikszáth Kiadó, 1993. 92 l.

A tudós kutató „a titkokról” a folyóiratokban olvasható írásainak talán harmadát, filológiai tekintetben a legtöbb nővummal szolgáló tanulmányait komponálta a téma természetes időrendjében a könyv lapjaira. Az írói lét kezdeti időszakából, a hazai indulás sűrű éveiből, a kötetbe nem foglalt verstermés, *A sziget* című regény (1934) szellemi tájairól kapunk itt elsődleges, párhuzamos és egybevethető, pontos és becses összefüggéseket sejtető, értékálló és -felmutató elemzéseket. A prologusból és a bevezetésből megtudhatjuk a vizsgálódás szándékait az e tájon hosszú időn át mellőzött író teljesebb megismerése érdekében. Márai és az új hatalom kölcsönös szembekerülése állandósult négy évtizeden át, amikor pedig megjelenésére és bemutatására ismételt lehetőség adódott, az itthon és a külhonokban megjelentek változatlan újrakiadásai mellett az irodalomtörténet avval élt, amivel hazai erőből egyáltalán élhetett. Azt tette, ami elsődleges feladata lett: a görcsök oldását és a homályosztatását vállalta, szinte „egy ismeretlen író” mutatva fel. Nem kívánám halványítani *Ferenczi László, Rónay László, Furkó Zoltán, Szegedy-Maszák Mihály, Lengyel Balázs, Poszler György, Angyalosi Gergely, Németh G. Béla, Erdődy Édit, Kulcsár Szabó Ernő* és mások érdemét a Márai-mű új szemléltetése, a Márai-filológia körül. De a „távlati rajzola-

tok” után valóban eljött a köznapi, a mind apróbb léptékű térképezés kora az életút és az életmű, akár egy-egy mű majdhogyan mikrofilológiai értékelésére a dolgok rendjéből következőn.

Boldogan pörgetnék egy talán nem is annyira apró bibliográfiát, amely a hazai irodalomtörténet és -tudomány Márairól szóló eredményeit sorolná a nyolcvanas évek áttörésétől „napjainkig”. Ebben Fried István nem kevés „tétellel” szerepelne az említettek és mások társaként. Érdeklődése és kutató kedve mind újabb értékeket mutat fel folyamatosan.

Márai „hatalmas hagyatéka meglepetéseket rejthet, itthon írt cikkeinek egy része is kiadatlan...” – olvasom az ÜMIL portréjában, majd csendesen elgondolkodom. Nemcsak a sok helyütt emlegetett, szinte legendás „hajóláda” lehetséges méretei és tartalma felett. Inkább a mondat második felén, hiszen tudom, ami a „cikkek” eddig kiadásra került, azt az író válogatta még itthoni gyűjteményeibe. A „hajóláda” ugyancsak messze van, de hogy mennyi nővumot adnak az Újság és a Pesti Hírlap, mellettük mások évfolyamai, erre tanulságosan szép példák Fried István nyomkövetései például az 1919-es napló, az „elfelejtett színdarab”, a Márai-líra, akár Kassa mítosza körül, amikor a prágai és felvidéki magyar nyelvű lapok itthon nehezen

fellelhető példányaiból rekonstruálja mintegy az ezekből rekonstruálhatót. Közös nevezőt találva a széthullott Monarchia világából és írói között. Példa volt már Rónay László emlékezetes tanulmánya, amelyben Márainak a náciizmusról alkotott véleményét mutatta fel idézeteivel az Újság 1933/34-es számaiból (Kritika, 1988). Az erről a témáról írtak természetesen nem kerülhettek az író közvetlenül összeállított gyűjteményeibe, a mai feladat ebből nyilvánvalóan következik. A *Föld, föld...* lapjain Márai „talán száz kötetre való cikket, tanulmányt, rajzot...” emleget, és ha állítása a mennyiségről talán túlzó is lehet, a lapok és folyóiratok koporsóiból valóban exhumálni kellene az említetteket, lírai műveit és novellatermését ugyanígy. Hogy mekkora értékeket rejtgetnek a fóliánsok, erre szép példa Fried tanulmánycsoakra „a rejtőzködő lírikus” öt verse körül. Köz tudott, hogy Márai önmagának min-

denkinél szigorúbb kritikusa volt gyűjteményei válogatása során. Nemcsak „a korszellem”, ő maga rostált, sokszor kíméletlenül. Példa a Naplók újabban párhuzamos két kötetkiadása lehet. És valóban kézbe kellene adni az *Egy polgár vallomásai* első (eredeti?) változatát.

Fried István itt közölt és a könyvecske végén sorolt tanulmányai (maga említi) „egy monográfia alaprajzát” adják. A teljesebb kötet elkalauzolhat akár az élettörténet, akár a filológia eddig még fel nem tárt vidékeire. Az itt olvashatók így valamiféle „mintának” is tekinthetők. Gondolom, hasonló feladatatlással és igénnyel folytatódik a műhelymunka az 1991-ben egybefoglaltak után. Az akadályok ismeretében is reménnyel várhatjuk a kitűnő Márai-búvárlat teljesebb eredményeit.

Bodri Ferenc

WERNITZER JULIANNA: IDÉZETVILÁG AVAGY ESTERHÁZY PÉTER, A DON QUIJOTE SZERZŐJE

Pécs, Jelenkor – Budapest, Szépirodalmi Kiadó, 1994. 161 l.

A magyar kritika Esterházy Péter minden írásával kapcsolatban megemlíti az író intertextuális írásmódját; nem is tehet mást, mivel a vendégszövegek szerepeltetése Esterházy poétikájában döntő szerepet játszik. Wernitzer Julianna könyve azonban az első olyan tanulmány, amely Esterházy egész eddigi életművében az idézet használatát, funkcióját vizsgálja, és elméleti alapokra helyezett áttekintésre, rendezésre törekszik. A tanulmány tehát nem műközpontú, ugyanakkor Esterházy idézetstratégiáját gazdag példaanyagon mutatja be. Ebből a szempontból lényegesen különbözik a *Függő* egy évvel ezelőtt megjelent feldolgozásától, amely Jankovics József gondozásában jelent meg a „Matúra klasszikusok” so-

rozatban, és amely e téren szintén példa nélküli. Valószínűleg a nyomdai átfutási időnek tulajdonítható, hogy Jankovics munkája nem szerepel Wernitzer „Felhasznált irodalom” listáján.

A tanulmány szellemes, kissé enigmatikus alcíme azon az ötleten alapszik, hogy Esterházy munkássága összehozható Pierre Menard *Don Quijote* című művével, amely nem létező ugyan, de – ahogy J. L. Borges kimutatta – elgondolható. Borges azzal a lehetőséggel játszott, hogy a képzeletbeli Menard, olyan *Don Quijotét* alkot, amely „szóról szóra és sorról sorra egybevágy a Miguel de Cervantesével”. E fiktív műhöz szánt ismertetésében, összehasonlít egy részletet, amelyet először Cervantestól, majd Menardtól